

Borbé Levente

Erdélyi iskolai könyvtárosok a változások éveiben

Az első nagy fordulat az erdélyi magyar iskolai könyvtárosok életében az 1989-es rendszerváltás volt. Magyarországról tonnaszámra érkeztek könyvek, folyóiratok atlaszok stb. Az ajándéksomagban lévő dokumentumok semmilyen szempontból nem lettek szelektálva. Az öröm mégis nagy volt, hiszen könyvtárépítés céljából igen jól jöttek az adományok. Sajnos, ezt követően sem került sor a könyvtáros általi megrostálásra. Így olyan példányok is kerültek be a könyvtárba, amelyeket az olvasók sohasem vettek ki. Ahol ésszerűen jártak el, ott bizony a mai napig is többnyire használható dokumentumok vannak.

Az iskolai könyvtárosok a '90-es években még a régi rendszer szerint csak a módszertani gyűléseken és a továbbképzőkön tudták megosztani szakmai tapasztalatukat, véleményüket. Tevékenységük is nagyjából az intézmény falai közé korlátozódott.

Az adományos hőkorszak lejártával, leszámítva 4-5 komolyabb állami és helyi jellegű támogatást, az iskolai könyvtárak finanszírozás nélkül maradtak. Néhanapján még be-érkezett egy-egy ajándéksomag, de nem mindig tartalmazta azokat a dokumentumokat, amelyekre a könyvtárnak is szüksége lett volna.

Az igazi áttörést a könyvtárak és a benne dolgozó könyvtárosok megsegítése érdekében a továbbképzések adták, amelyek a hagyományos szakmai gyűléseket tették kerekébe. A továbbképzéseken és más szakmai találkozókön a könyvtárosok meg tudták osztani tapasztalataikat, s problémájukra gyógyírt kereshettek.

Az első komolyabb továbbképző Hargita megyében a csíkszeredai Apáczai Csere János Pedagógusok házában zajlott.¹ Az oktatók szintén az iskolai könyvtárosok közül kerültek ki. Majd a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége által meghirdetett Bolyai Nyári Akadémia keretén belül könyvtárosoknak megszervezett továbbképzővel folytatódott. Ez volt az első nemzetközinek számító képzés, ahol az előadó tanárok Magyarországról jöttek. Ennek köszönhetően az anyaországgal való kapcsolatok fokozatosan megerősödtek. Később lehetőséget kínált továbbképzésre a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem, valamint a Romániai Könyvtárosi Egyesület is.

A század- és egyben évezredforduló a változások sokszínűségével kihívások elé állította az iskolai könyvtárosokat. Az 1990-es évek végétől a számítógépek megjelenésével az iskolai könyvtárakban is egy új korszak kezdődött a könyvtárosok mindennapi feladataiban. A könyvtárosi tevékenységet más útra terelték. Mindehhez hozzájárult a világháló mint közönségszolgálat elterjesztése. Az olvasótermek zsúfolásig megteltek diákokkal a számítógépek körül. Ki kellett dolgozni egy feliratkozási rendszert, még szünetekben is, hogy valamelyest korlátozni lehessen a gépek körüli káoszt. Így is kész kálvária volt, ameddig sorra kerültek az érdeklődők. Szabályt kellett hozni arra is, hogy hány ember ülhet le egy gép mellé. A magas létszám az otthoni számítógépek fokozatos elterjedésével kezdett csökkenni. Ma már csak azok ülnek le, akik valóban versenyekre vagy tanulási céljából használják.

Az egyik sikeres lépés az iskolai könyvtárak életében a közkönyvtárakkal való kapcsolatfelvétel volt. A Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesülete tárt karokkal fogadta/fogadja minden egyes iskola könyvtárosát. Azóta az egyesület által nyújtott lehetőségek folyamatosan segítik az iskolákban dolgozó könyvtárosokat (továbbképzők, konferenciák, vándorgyűlések és más rendezvények). Közös gondok orvoslására pedig megoldásokat próbálnak találni. Ez volt az útkeresés időszaka.

A 2007 augusztusában Sepsiszentgyörgyön, a Kárpát-medencei iskolai könyvtárosok számára megrendezett Mikes Konferencia igazi mérföldkőnek számított az erdélyi magyar iskolai könyvtárosoknak. Ezért köszönet illeti Kiss Lászlót és lelkes háromszéki csapatát.

Iskolai könyvtárosok a Mikes Konferencia egyik előadásán (2007)

Ott született meg az e cikk írója által szerkesztett *Hargita Megyei Iskolai Könyvtárosok blogja*, amelyet félesztendő múlva román változata is követett.² A blogon nemcsak a Hargita megyei könyvtárosi hírek, rendezvények, ötletek és más szakmai tapasztalatok kerültek megosztásra, hanem nyitva állt az erdélyiek előtt is. A blogon lévő szakmai tippek, tanácsok, elképzelések valóságos ötletbörzévé nőttek ki magukat. Előnye, hogy könnyen visszakereshető és felhasználható. Bizony az sem utolsó szempont, hogy a könyvtáros-

ok problémáikat és munkájuk gyümölcsét meg tudták/ meg tudják osztani a szélesebb könyvtárszakai közösséggel. Az erdélyi és nem csak magyar ajkú iskolai könyvtárosok zöme e virtuális kommunikáció segítségével által könyvtárosi főiskolát és egyetemet végzett. Ezt követően megszületett a Hargita megyei iskolai könyvtárosok csoportlevező listája. A Hargita megyei iskolai könyvtárosok elektronikus körleveléből kérésre *Erdélyi Iskolai Könyvtárosok körlevele* lett, ahol a szakmabeliek megoszthatták problémáikat is, amelyekre megoldást próbáltak találni. A virtuális közösségi terek fellelkesítették az iskolai könyvtárosokat. Egyre több lehetőség nyílt további képzésekre, önképzésekre.

A könyvtárosi világgal való kapcsolat teret adott a közösségépítésre. Ezáltal az Iskolai Könyvtárosok Világhónapján közös rendezvényeket hoztak létre hazai és külföldi iskolai könyvtárakkal együtt. A helyi jellegű rendezvények is megszorodtak. Egyre több könyvtáros lelkesedett fel, és igyekezett minél színvonalasabb programokban részt venni, vagy ő maga hasonlókat megszervezni.

Az iskolai könyvtárosok szakmai téren is összejöttek, aktív tagjaivá váltak az általuk szervezett rendezvényeknek. Körzeti, megyei, megyeközi és regionális programokat szerveztek, ahol meg tudták mutatni munkájuk gyümölcsét. Visszakerülve iskolájukba, mindenki a saját könyvtárában próbálhatta ki mindazt, amit a módszertani megbeszéléseken, gyűléseken, továbbképzőkön megismert. A rendezvények megszervezése nem kis feladat maradt számukra, hiszen legtöbb esetben szünetről szünetig állapíthatták meg annak időtartamát, mert a könyvtárat egy előadás végett sem lehet csak úgy bezárni. Kivételt képeztek a nagyobb volumenű ünnepekre hangolódva előkészített programok.

A tapasztalatcserék segítségével, az iskolai könyvtárosok bátorodásával egyre több rendezvény született, amelyek segítettek az oktatás és a nevelés gördülékenyebbé tételét az adott intézményen belül. Programjaikban éltek az összes információs eszközzel, amely rendelkezésükre állott (világháló, film, hangfelvétel, képek, könyvek és más információs eszközök). A könyvtárosok támogatták a nagyszabású iskolai rendezvényeket is. A világháló adta lehetőségekkel élve pedig a diákokat, mint egy kalauz folyton kísérték/ segítettek a helyes témák kiválasztásában. Ugyanakkor felhívták a tanulók figyelmét a kulturális rendezvényekre, valamint szorgalmazták tanárkollégáik körében a helyi értékek megerősítésének fontosságát.

A tanulóknak kiváltképp fontos az irányítás, hiszen az információ dzsungelében pillanatok alatt eltévedhetnek. A könyvtáros segélynyújtása egyfajta mentőöv is a diákok részére. A legfontosabb továbbra is az olvasóvá nevelés maradt. Ezt sokan jól kezelték, főleg az első osztálytól kezdődően. Itt a könyvtárosok, a diákok által kiválasztott könyvek bemutatójára bevonták a szülőket és a tanárkollégákat is. A gyerekek személyes élményének, az előadásban való részvételének bemutatása fontos volt és igazi nagy kedvet adott az olvasásra a továbbiakban. Az eddigi tapasztalat azt mutatta, hogy a nagyobb diákokat is be lehet vonni, vagy vissza lehet csábítani az olvasás univerzumába. A módszer nem más, mint a kortárs irodalommal való találkozás. Elsőbbséget élvezett itt az irodalmi esteken való részvétel, és az író-olvasó találkozó. Sajnos a kortárs irodalmat nehéz beszerezni, hiszen elég vékony összeggel gazdálkodhat az iskolai könyvtáros. Van eset, amikor egyáltalán nem is támogatják az iskolai könyvtárakat (8 esztendeje egy vasat sem adtak az iskoláknak). Ezen valamelyest a most már többségében helyi jellegű adományok segítenek. Az adományok zöme régebbi kiadásokat tartalmaz, nem éppen kortárs irodalomból áll.

Egy érdekes ide vonatkozó megjegyzés, hogy a régi könyvlopás megszűnt. A könyveket már nem annyira „bántják”, mint régen. Inkább hanyagságból nem kerülnek vissza a könyvtárba (valahol elhagyják, elvesztik stb.).

Az iskolai könyvtárosok berkeiben a lelkesedés folyamatosan nőtt, a felsorolt gondok ellenére is. 2004-től kezdődően, a tanügyminisztérium jóváhagyásával több dokumentációs és információs központot (tudásközpontot) alakítottak ki országszerte.³ A központok létrehozása a *Nevelés az Információért* című francia-román kétoldalú együttműködési program keretein belül valósult meg, melynek lebonyolításában részt vállaltak az országban lévő megyei pedagógusok házai is.

Eleinte még támogatásban is részesült az az iskola, aki bevállalta, hogy tudásközpontot hoz létre. Amikor már ki volt építve ez a hálózat, akkor kezdődtek a bajok. A 2008-as 25%-os fizetéscsökkenés volt az első érvágás, amely megnehezítette a dokumentarista munka végzését, mert valljuk be: a pénz nagyon tud motiválni.

A dokumentarista „álom” nem valósult meg, hiszen a könyvtárpedagógusnak megfelelő személyek nagy része jó néhány esztendeje ingyen és bérmentve vállalja az iskolai könyvtár működtetését. Legtöbbször egy tanár vagy maga a könyvtáros munkálkodik benne. Természetesen a 40 órából 18 pedagógia és 22 kulturális tevékenység kivitelezése összezsugorodott akkorára, amennyire azt az erre kiválasztott önkéntes személy a munkája mellett még elbírja. Az információtudás és -feltárás, kalauzolás, tervezés és szervezés ilyen hátrányokkal indulva bizony nem is akármilyen nehézségekbe ütközik.

2015-ben, a könyvtárosi állások veszélybe kerülése után azonban a romániai iskolai könyvtárosok helyzete is teljesen megváltozott. A leépítések során a teljes állások egy részét megszüntették vagy megfelezték. Sok félbevágott állást a könyvtárosi munkától homlokegyenest eltérő posztal egészítettek ki. A negyedállások, amelyeket rendszerint a nyelv- és irodalomszakos tanárok végeztek, teljesen megszűntek. Csak Hargita megyében a teljes állások felét félbe vágták vagy megszüntették. Az intézményen belül a teljes állású könyvtárosoknak is adtak jó bőven a munkájukon kívül elvégzendő feladatokat. Egy iskolai könyvtáros saját tevékenységében sem mindenütt erős. Egyáltalán nem csoda, ha ebben a helyzetben a plusz kötelezettségek a munka minőségének rovására mentek.

Visszatérve a világháló adta lehetőségekre, nem kell elfelejteni annak közösségkövető szerepét, főleg a folyton változó, és nem mindig építő jellegű tanügyi reformok alatt. Szerencsére a kapcsolatok megvannak, s már tudnak kommunikálni egymással a virtuális világ segítségével. Ez sem utolsó szempont. A megoldás pedig mégis az, hogy hallassák a hangjukat! Hogy képből maradjanak, akkor is, ha ez most sokkal nehezebb. Tudnivaló, hogy az időhiány miatt az adott lehetőségek korlátozódnak, s mégis valahogyan a minőségre koncentrálni kellene haladni tovább. Mindehhez felmérve a terepet, be kell tartani egyfajta fontossági sorrendet, és természetesen számba kell venni azt is, hogy mennyi terhet képes elbírní a könyvtáros.

Jegyzetek

1. Borbé Levente: Hargita megyei iskolai könyvtárosok módszertani napja. Elérhető: <http://hriskkonyvtaros.blogspot.hu/2014/10/hargita-megyei-iskolai-konyvtarosok.html> (2014.10.29.)
2. Borbé Levente: Tíz esztendő a Hargita Megyei Iskolai Könyvtárosok blogja! Elérhető: <http://hriskkonyvtaros.blogspot.hu/2017/08/tiz-esztendos-hargita-megyei-iskolai.html> (2017.08.10.)
3. Borbé Levente: Dokumentációs és információs központok Romániában. Elérhető: <http://hriskkonyvtaros.blogspot.hu/2008/01/dokumentcis-s-informcis-kzpontok.html> (2008.01.24.)